

Katarzyna Żukrowska

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

DETERMINANTY I WSPÓLZALEŻNOŚCI ROZWOJU REGIONALNEGO I GLOBALNEGO NA POCZĄTKU XXI WIEKU

1. Wstęp

Celem opracowania jest syntetyczne przedstawienie determinant rozwoju regionalnego i globalnego, zależności między tymi procesami oraz wskazanie szerszego tła międzynarodowego tych procesów. Zawarte w nim rozważania prowadzą do wskazania źródeł umożliwiających przyspieszenie dynamiki wzrostu gospodarczego w poszczególnych regionach, w konsekwencji uruchomionych procesów i geograficznej realokacji zasobów czynników produkcji.

2. Determinanty rozwoju regionalnego i globalnego

Rozwój regionalny, rozumiany jako bezpośredni efekt impulsów działań integracyjnych, stanowi etap pośredni w urzeczywistnieniu bardziej zaawansowanych stadiów globalizacji. Zarówno regionalizacja, jak i globalizacja stawiają sobie jeden wspólny cel: podniesienie efektywności gospodarki światowej i tym samym wprowadzenie jej na drogę zrównoważonego rozwoju. Pojęcie to oznacza już nie tyle wyeliminowanie cykliczności rozwoju – bo ten etap już został osiągnięty przez wysoko rozwinięte gospodarki rynkowe, ile wprowadzenie gospodarki światowej na ścieżkę podwyższonej dynamiki wzrostu, pozwalającej wchłonąć bezrobocie i poprawić dobrobyt społeczeństw, żyjących w różnych regionach świata.

Cały okres rozwoju gospodarki po II wojnie światowej był podporządkowany idei budowy współzależności. Konstrukcja, która w jej wyniku powstała, nie jest rozwiązaniem symetrycznym czy równomiernym. Mamy wyraźny podział na kraje rozwinięte i stabilne o gospodarkach silnie współzależnych (często określanymi jako „bogata Północ”), kraje środka reprezentujące niższy poziom rozwoju, które

mogą utracony dystans nadrobić (kraje Europy Środkowo-Wschodniej oraz kraje nadganiające opóźnienia, czyli tzw. gospodarki nowo uprzemysłowione) oraz wreszcie kraje tworzące oazę biedy („biedne Południe”: kraje rozwijające się). Jedne mają rozwinięty system demokratyczny i gospodarkę rynkową, inne mają gospodarkę rynkową, ale ich system demokratyczny jest niestabilny lub jest w trakcie konstruowania czy wręcz nie istnieje. Między wszystkimi trzema wymienionymi grupami krajów starano się utworzyć więzi współzależności, które w odróżnieniu od więzi zależności stanowią takie gwarancje, że wzajemne stosunki nie będą wykorzystane wbrew interesom jednej ze stron, a zgodnie z interesem drugiej [Nye 2002, s. 85 i nast.].

Stan zaawansowania procesów regionalnych wkroczył w nowy etap, w którym tworzy się więzi międzyregionalne, na podobnej zasadzie jak to tworzą w regionach. Przykładem jest dążenie do stowarzyszenia MERCOSUR-u ze Wspólnotami Europejskimi czy rozmowy UE z blokami gospodarczo-finansowymi, które się tworzą w Afryce czy Azji, a także przyszły model kooperacji, jaki będzie zaoferowany krajom WNP po wygaśnięciu obecnych umów typu Partnership and Cooperation Agreement.

Rozwój we wszystkich trzech wymienionych grupach jest uwarunkowany wzajemną współpracą. Inaczej mówiąc, nie może być osiągnięty bez niej. Do rozwoju współpracy niezbędne jest wprowadzenie zmian zarówno w samej gospodarce, jak i na jej styku z otoczeniem międzynarodowym. Wymóg ten dotyczy każdej gospodarki kraju próbującego nadgonić opóźnienia rozwojowe. Wewnętrzne zmiany muszą przygotować tę gospodarkę do przyjmowania bezpośrednich inwestycji zagranicznych, a więc obejmują makrostabilizację, harmonizację przepisów prawnych i instytucji oraz ograniczenie obecności państwa w gospodarce, wprowadzenie pełnej wymiennalności itp., a na styku z zagranicą niezbędna jest liberalizacja wymiany i napływu kapitału. W konsekwencji oznacza to bardzo podobne zmiany, przez jakie przeszły wszystkie gospodarki postkomunistyczne. Od strony politycznej – ze względu na słabe zaawansowanie tempa zmian demokratycznych – mechanizm podejmowania decyzji na szczeblu narodowym każdego z tych krajów będzie wspierała sieć organizacji międzynarodowych, zarówno tych już utworzonych, jak i tych, które powstaną w procesie adaptacji do nowych wymagań obecnego etapu ewolucji stosunków międzynarodowych. Od strony gospodarczej oznacza to zastosowanie takich rozwiązań, jakie zastosowały kraje Południa UE, przygotowując się do członkostwa w unii gospodarczo-walutowej [Mourmouras, Arghyrou 2000, s. 188-199].

3. Współzależności rozwoju regionalnego i globalnego

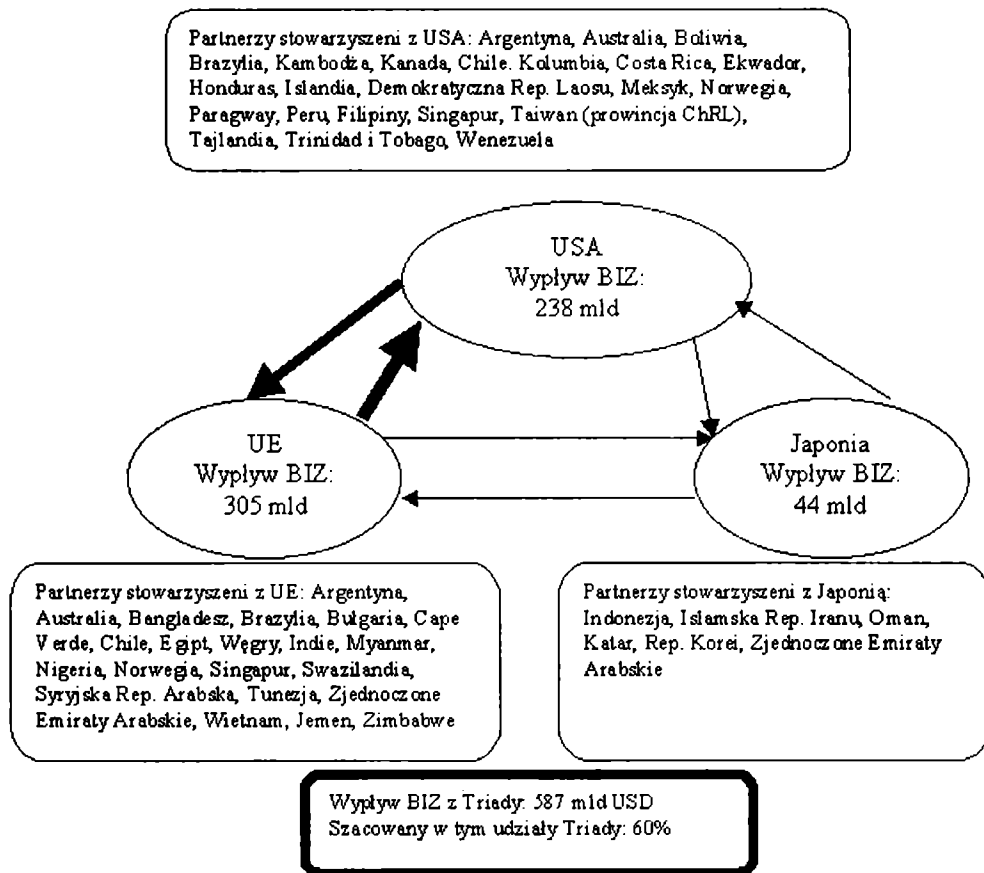
Trudności wprowadzenia koniecznych rozwiązań liberalizacyjnych na poziomie organizacji powszechnych i uniwersalnych (takich jak Światowa Organizacja Handlu), umożliwiających globalizację, wymusiły poszukiwanie innych rozwiązań

w tym zakresie, mających w konsekwencji doprowadzić do oczekiwanych rezultatów, sprzyjających stopniowemu postępowi liberalizacji. Chodzi tu o długotrwałość przebiegu rundy urugwajskiej (8 lat – najdłuższa runda GATT) oraz fiasko rozpoczęcia rundy milenijnej WTO w Seattle. Zakłada się, że rozpoczęta w listopadzie 2002 r. w Doha nowa runda liberalizacyjna WTO zostanie zakończona w przyszłym roku. Termin ten wydaje się realny mimo fiaska konferencji z Cancun, jednego ze spotkań w ramach tej rundy [„The Economist” 2003, s. 61-62]. Przyjęto, że liberalizacja regionalna jest rozwiązaniem, które może wraz z zaawansowaniem tego procesu prowadzić do liberalizacji globalnej, upowszechnienia pewnych rozwiązań systemowych usprawniających gospodarkę, podnoszących jej efektywność i stabilizujących obszary dotąd uznane za źródło konfliktów lub napięć. Centrum nadającym kształt i tempo integracji regionalnej jest Unia Europejska, ściśle współpracująca w tej dziedzinie z USA. Świadczy o tym chociażby deklaracja złożona przez oba ośrodki grawitacji i największe rynki światowe (oceniane przez pryzmat umów o strefach wolnego handlu) – Transatlantyckie Partnerstwo (Madryt 1995 r. oraz Laeken 2001 r.). Potwierdza to również współpraca kapitałowa (największe transfery międzynarodowe między tymi dwoma rynkami, mimo ich spadku o połowę w wymiarze globalnym po 11 września 2001 r.), oraz polityka kursowa wobec USD i euro¹. Dowodów dostarcza również współpraca w WTO przy harmonizacji prawodawstwa i instytucji, a także polityka stosowana wobec nowo przyjmowanych krajów. Ilustracją współpracy USA i UE jest koordynacja działań w ramach OECD czy G-7/8. Trzecim ośrodkiem jest Japonia, która korzysta z bliskiej zera stopy procentowej i inwestuje za granicą. Wzór transferów i ich wartości oraz kraje nimi objęte przedstawia rys. 1 [*Flying...* 2003].

Przez 15 lat strumień przepływów między Triadą a krajami partnerskimi wyraźnie się poszerzył. Zmienił się też zestaw krajów partnerskich. Tak silna intensyfikacja przepływów oznacza, że kraje te wprowadzają politykę gospodarczą opartą na „konsensusie waszyngtońskim”, w innym przypadku ryzyko takich inwestycji

¹ Koncentracja transferów BIZ w ramach Triady (UE, Japonia, USA) utrzymywała się na wysokim poziomie między 1985 a 2002 r., stanowiąc 80% wypływu oraz 50-60% napływu BIZ. Zgrupowania krajów spoza Triady mają silne powiązania z krajami Triady. Jednak obserwuje się pewne przesunięcia w transferach w krajach spoza Triady. Dotyczy to ostatnich 15 lat. 15 państw (5 rozwijających się z Azji, 3 z Ameryki Łacińskiej i Karaibów i 2 rozwijające się) spośród 23 stowarzyszonych od 1985 r. partnerów z USA nie ma już takiego statusu w 2001 r. Jednocześnie pojawili się nowi partnerzy stowarzyszeni (Azerbejdżan, El Salvador, Izrael, Federacja Rosji, Arabia Saudyjska i Szwajcaria). Jeśli chodzi o UE, 4 spośród 25 państw (Indie, Singapur, Wietnam i Zimbabwe) straciło swoją pozycję, a 19 zyskało pozycje krajów stowarzyszonych. W przypadku Japonii Singapur stał się partnerem stowarzyszonym w 2001 r. (obok 3 innych krajów), podczas gdy Indonezja, Islamska Republika Iranu i Zjednoczone Emiraty Arabskie straciły ten statut. To pokazuje Triadę bloków, w którym każdorazowo jest jeden kraj Triady i kilka krajów stowarzyszonych. W dużym stopniu bloki te pokrywają się ze wzorami bloków wzajemnie ze sobą handlujących.

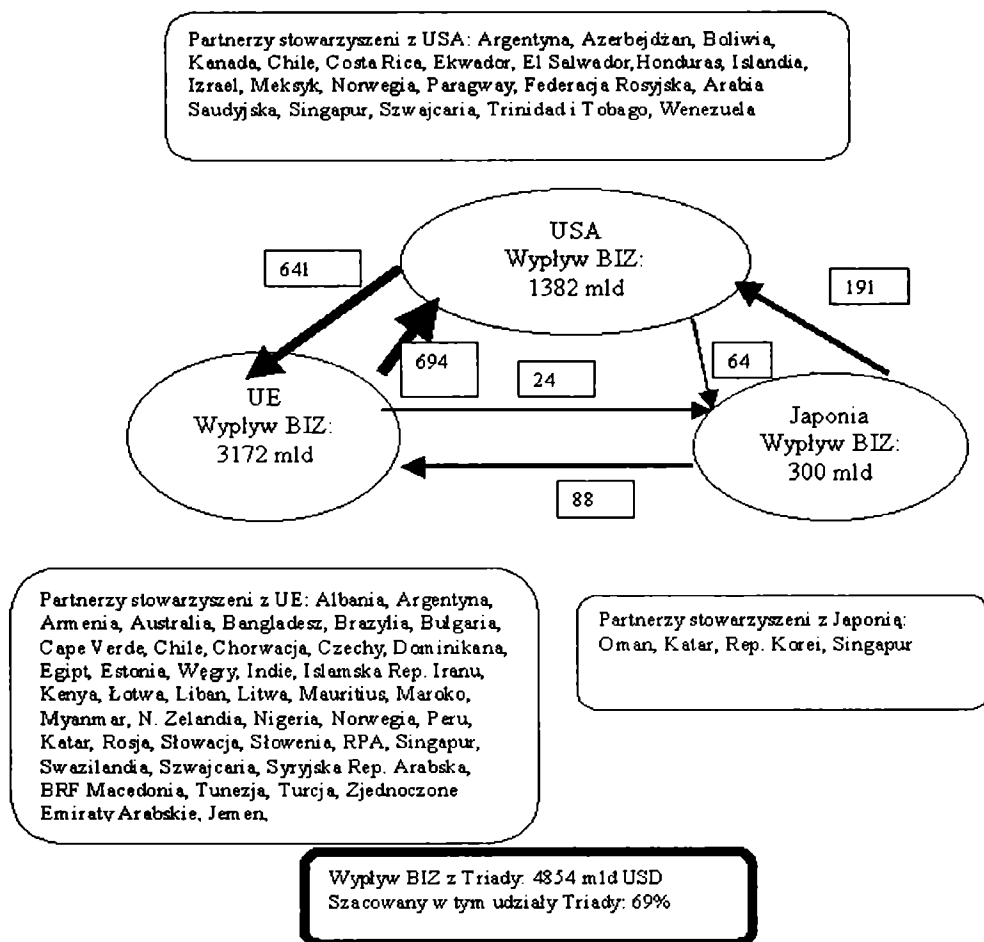
byłoby zbyt wysokie. W konsekwencji jest to warunek nadganiania opóźnień rozwojowych i rozwiązanie prowadzące do liberalizacji. Na szczególną uwagę zasługują kraje, które zmieniają partnerów w ramach Triady lub korzystają z partnerstwa dwóch naraz ośrodków Triady.



Rys. 1. BIZ między Triadą a jej głównymi partnerami, nad którymi kraje Triady dominują (w 1985 r.)

Źródło: [FDI Policies... 2003, s. 24].

Drugim czynnikiem mobilizującym do kontaktów wzajemnych, działań makrostabilizacyjnych i poprawy ocen dotyczących ryzyka inwestowania są związki między krajami regionu a UE, a dokładniej EBC, co ma sprzyjać wzrostowi transferów i dynamiki handlu oraz nadganianiu opóźnień rozwojowych. Przygotowuje to do bliższych związków walutowych, jak można sądzić po zainteresowaniach EBC.



Rys. 2. BIZ między Triadą a jej głównymi partnerami, nad którymi kraje Triady dominują (w 2001 r.)

Źródło: [FDI Policies... 2003, s. 24].

Inaczej mówiąc, spowolnienie liberalizacji na poziomie międzynarodowym, globalnym jest rekompensowane liberalizacją na mniejszą, choć może głębszą skalę, bo między krajami reprezentującymi podobny poziom rozwoju. W procesie tym stosuje się rozwiązanie polegające na tworzeniu związków między regionami, tak aby nie przenieść rywalizacji między państwami na rywalizację między regionami. Przykładem jest MERCOSUR, który zgodnie z planowanymi rozwiązaniami będzie elementem FTAA (Free Trade Agreement of America – Strefy Wolnego Handlu obu Ameryk) oraz Unią Europejską. Takie rozwiązanie nie tylko łączy ze sobą oba subregiony, ale może być skutecznie wykorzystane do dynamizacji regionu krajów zgrupowanych w MERCOSUR. Druga ilustracja to UE w roli centrum wskazującego, jak integrować

się na poziomie regionów i jakie zmiany wprowadzać w gospodarce. Dotyczy to regionów w Azji i Afryce. Na kontynencie afrykańskim współpraca EBC jest zinstytucjonalizowana z dwiema CFA: Communauté Financière de l'Afrique (Wspólnota Finansowa Afryki w Afryce Zachodniej) oraz Coopération Financière Africaine (Afrykańska Współpraca Finansowa w Afryce Centralnej). EBC wziął udział w dwóch wydarzeniach zorganizowanych przez te strefy – w obchodach czterdziestej rocznicy Banque Centrale des Etats de l'Afrique de Ouest (BCEAO – Bank Centralny Państw Państw Afryki Wschodniej) oraz trzydziestej rocznicy Banque Centrale des Etats de l'Afrique Centrale (BEAC). W związku z tym, że powyższe strefy powiązane były z frankiem francuskim, wprowadzenie euro w Europie doprowadziło do zmiany z franka na euro waluty pełniącej tam funkcję tzw. kotwicy [Mateen 2003].

EBC rozwinął również kontakty z Afrykańskim Instytutem Monetarnym, mającym siedzibę w mieście Accra w Ghanie. Instytucja ta została założona w celu utworzenia nowej strefy walutowej, obejmującej funkcjonującą już strefę franka francuskiego. W 2002 r. kraje uczestniczące w tym przedsięwzięciu ustanowiły regionalny mechanizm walutowy [Lane 2000].

Ponadto EBC współpracuje z Radą Współpracy Zatoki (Gulf Cooperation Council – GCC). Sześć krajów należących do tej organizacji (Bahrajn, Kuwejt, Oman, Katar, Arabia Saudyjska, Zjednoczone Emiraty Arabskie) w 2010 r. zadeklarowało wspólnie chęć przyjęcia wspólnej waluty. Pierwszym krokiem w tym kierunku było powiązanie walut narodowych z tą samą walutą².

Oprócz tego, EBC rozwinął współpracę regionalną z obszarem Azji i Pacyfiku. Instytucjonalną formą współpracy między krajami UE i krajami Azji Wschodniej są tzw. spotkania europejsko-azjatyckie (Asia-Europe Meetings – ASEM), stanowiące od 1996 r. forum dialogu politycznego i wymiany informacji. Kraje tego regionu są żywo zainteresowane doświadczeniami Europy w zakresie wprowadzenia wspólnej waluty, gdyż można by je wykorzystać w przypadku azjatyckiej integracji walutowej. W celu omówienia tego tematu zorganizowano dwie konferencje, które naświetliły trzy problemy: (1) wymagania, zakres i kolejność działań dotyczących współpracy regionalnej w dziedzinie handlu i zagranicznych inwestycji bezpośrednich; (2) regionalną współpracę finansową (po kryzysie lat 1997-1998); (3) współpracę w ramach polityki monetarnej i kursu walutowego w przypadku krajów o zaawansowanym poziomie współpracy gospodarczej.

Równoległe z rozwojem współpracy regionalnej z krajami azjatyckimi prowadzone były regularne spotkania bilateralne ze wszystkimi krajami tego regionu. Sytuacja taka miała miejsce w przypadku Chin, Indonezji, Indii (gospodarkę ostatniego z tych państw uważano za najsłabiej otwartą w regionie) czy też Wietnamu (którego gospodarka jest najszerzej otwarta). Bliskie stosunki z Chinami, Indiami i

² Sekretarz Generalny GCC zorganizował wraz z EBC konferencję dotyczącą integracji walutowej w Europie, która odbyła się w Riyadh, w październiku 2002 r.

innymi dużymi rynkami, utrzymującymi rezerwy walutowe denominowane w różnych walutach, łącznie z euro, odgrywają ważną rolę, jeżeli chodzi o stabilność kursu walutowego euro.

W przyszłości związki te powinny zaowocować przyspieszeniem przepływów BIZ i wzrostem ich strumieni. Należy dodać, że w związku z relatywnie małymi wielkościami PKB krajów nadganiających opóźnienia rozwojowe, niewielkie wielkości transferów mogą być absorbowane przez ich gospodarki. Jednocześnie te niewielkie transfery mają relatywnie dużą siłę oddziaływania na gospodarki, do których kapitał ten napływa. Możliwości absorpcyjne powinny się zwiększać wraz z zaawansowaniem rozwoju tych gospodarek.

4. Główne cechy obecnego etapu rozwoju międzynarodowych stosunków gospodarczych

Obecny etap stosunków międzynarodowych charakteryzuje się silnymi dysproporcjami rozwojowymi, które syntetycznie można ująć w następujących wielkościach: 80% produkcji przemysłowej wytwarzane jest przez 20% ludności świata, czyli pozostałe 80% ludności wytwarza zaledwie 20% towarów przemysłowych. Taki podział oznacza ubóstwo i ograniczenie rynków zbytu.

Uruchomienie produkcji w krajach reprezentujących niższy poziom rozwoju oznacza włączenie ich do międzynarodowego podziału pracy i umożliwia zwiększenie konsumpcji, która będzie samofinansowana. Samofinansowanie tej konsumpcji oznacza odciążenie dla krajów rozwiniętych w sferze transferów środków pomocowych, które finansowane są z podatków, a więc ograniczają przedsiębiorczość, w małym stopniu poprawiając sytuację gospodarczą krajów rozwijających się, które od takich transferów się uzależniają. Przeniesienie części produkcji pracochłonnej do krajów nadganiających opóźnienia będzie oznaczało obniżenie kosztów produkcji, a więc i cen. Będzie więc miało korzystne skutki zarówno dla krajów rozwijających się, jak i rozwiniętych. Powinno prowadzić do oszczędności zużycia surowców, gdyż przeniesienie technologii surowcooszczędnych jest konsekwencją transferu kapitału; np. obecnie 60% zasobów energii zużywane jest przez kraje rozwinięte, a 40% przez kraje rozwijające się. Jeśli te proporcje nałożymy na proporcje w produkcji wytwarzanej przez kraje rozwinięte i rozwijające się, to stan ten uświadamia, jak duże oszczędności można uzyskać w krajach rozwijających się, jeśli złączą one produkcję na podstawie technologii używanych w krajach rozwiniętych gospodarczo. Takie transfery powinny być poprzedzone wprowadzeniem wspólnych przepisów dotyczących ochrony środowiska. Inaczej skokowy wzrost produkcji przemysłowej może spowodować degradację środowiska naturalnego, co uderzy równo we wszystkich uczestników stosunków międzynarodowych i w kraje rozwinięte i rozwijające się. USA i UE współpracują nad tym problemem w ŚOH [*The UE...* 2000, s. 234].

Tabela 1. Zestawienie współzależności między Północą i Południem oraz interesy związane z włączeniem Południa do międzynarodowego podziału pracy

Kraje rozwijające się	Kraje rozwinięte	Dziedzina współzależności	Interes związany ze współpracą
Brak kapitału (skumulowanych oszczędności)	Nadwyżki kapitału	Kapitał	Zaspokojenie popytu i znalezienie podaży
Młoda siła robocza o niskich kwalifikacjach	Starzejąca się siła robocza o wysokich kwalifikacjach	Czynnik demograficzny	Ścisłsza współpraca rozwiązuje problemy rozwojowe obu grup krajów
Potencjalny rynek zbytu (niedobory produkcji)	Potencjalny rynek eksportu (nadwyżki produkcji)	Produkcja przemysłowa	Przeniesienie części produkcji przemysłowej, umożliwiające samofinansowanie konsumpcji oraz obniżenie kosztów i cen
Uzależnienie od pomocy z zewnątrz	Stymulowanie środkami pomocowymi wzrostu i importu	Środki pomocowe	Niska efektywność mierzona realnymi zmianami, wysoki koszt w postaci podatków. Silne uzależnienie od pomocy z zewnątrz, co może być pokonane przez przeniesienie produkcji
Włączenie do specjalizacji wewnątrzgałęziowej	Przeniesienie produkcji pracochłonnej	Rodzaj specjalizacji	Dla krajów nadganiających opóźnienia to recepta na rozwój skokowy. Dla krajów rozwiniętych to przejście do specjalizacji w produkcji o wyższej wartości dodanej oraz niższe ceny i wyższa konkurencyjność
Trwałość więzi i pogłębianie współzależności	Odciążenie gospodarki od ciężaru podatków przeznaczonych na pomoc	Współpraca: transfer kapitału i import w zamian komponentów oraz towarów	Poprawa dobrobytu w obu grupach krajów
Tworzenie klasy średniej	Korzystanie z renty, pochodzącej z zainwestowanego kapitału	Budowa dobrobytu: warstwa średnia i społeczeństwo otwarte	Wzrost bezpieczeństwa
Import kapitału, który jest nośnikiem określonych rozwiązań technologicznych	Transfer czystych technologii	Ochrona środowiska	Wzrost gwarancji
Przyrosty wydajności (wyższa dynamika niż w krajach reprezentujących wysoki poziom rozwoju)	Korzyści z wyższych przyrostów wydajności niż na rodzimym rynku	Różnice w poziomie i przyrostach wydajności	Warunki dla dynamizacji obu grup gospodarek. Proces będzie prowadził do wyrównywania się przyrostów wydajności w długim okresie
Możliwość korzystania z kredytów na rynkach o niższym poziomie stopy procentowej	Możliwość korzystniejszych lokat niż na rynku rodzimym	Stopa procentowa (różnice)	Korzystne dla obu stron. Proces będzie prowadził do wyrównywania się stóp procentowych w długim okresie
Możliwość stworzenia miejsc pracy dla rodzimej siły roboczej	Liberalizacja transferów siły roboczej w związku ze zmniejszeniem różnic rozwojowych i płacowych, stanowiących główny motyw migracji obok sfery polityki	Przepływ kapitału i transferu towarów	Ograniczenie napięć związanych z ruchami migracyjnymi i niebezpieczeństwem z tym związanym

Źródło: zestawienie własne.

Zestawienie cech charakterystycznych obecnego etapu stosunków międzynarodowych szczegółowo prezentuje tab. 1. Oprócz współzależności wskazuje ono na interesy, jakie każda z grup krajów wiąże z transferem produkcji do krajów rozwijających się.

Przedstawione w tabeli informacje wskazują na silne współzależności między Północą i Południem, a więc grupami krajów, które reprezentują największe dysproporcje rozwojowe. Jednocześnie przedstawiają możliwości, jakie istnieją w zakresie konwergencji rozwojowej w długim okresie, czemu sprzyjają istniejące różnice oraz liberalizacja w ramach regionów i w skali globalnej.

5. Źródła przyspieszonej dynamiki rozwoju w gospodarce światowej

Źródła przyspieszonej dynamiki rozwoju opierają się na różnicach w poziomach rozwoju oraz na zasadach ich dynamizacji, które wprowadza nowa ekonomia. Kluczem do uruchomienia procesów rozwoju jest „otwarcie gospodarki”, rozumiane szerzej niż w klasycznych podręcznikach, gdzie szerokość otwarcia mierzy się udziałem obrotów handlowych w PKB czy współczynnikami pokrycia importu eksportem. Otwarcie gospodarek wobec siebie najlepiej ilustruje proces pogłębiania i poszerzania integracji w UE. Zaawansowane stadium otwierania obejmuje zniesienie ceł i pozostałych barier utrudniających wymianę handlową i przepływ kapitału, usług i siły roboczej, harmonizację prawa, instytucji, wspólną walutę.

W krajach wysoko rozwiniętych źródłem dla przyspieszonej dynamiki wzrostu będzie takie wykorzystanie procesu podnoszenia efektywności użycia w produkcji zasobów tych krajów, w jakim uwzględni się szeroko pojęte otoczenie międzynarodowe. Korzyści w tym przypadku będą związane z występowaniem różnic w poziomach wydajności, zaopatrzeniem w czynniki produkcji (siła robocza, kapitał, technologie, kapitał ludzki i surowce oraz *know-how* i organizacja pracy). W przypadku krajów nadganiających opóźnienia rozwojowe współpraca z krajami wysoko rozwiniętymi pozwoli im przeskoczyć pewne etapy rozwoju przy niższych nakładach i w krótszym tempie. Nadganiecie rozwoju nie może być jednak traktowane jako proces automatyczny i bezwarunkowy. Wzrost jest możliwy w każdej grupie krajów, wymaga to jednak stabilizowania gospodarki, wprowadzenia określonych rozwiązań systemowych w postaci prawodawstwa, instytucji, wymienialności i liberalizacji. Globalizacja i nierówności rozwojowe narzucają wymóg liberalizacji [Dembiński 2003, s. 65-99]. Koncepcja nadganiań oparta jest na przepływie kapitału, jednak inwestor nie podejmie ryzyka lokowania swego kapitału na rynku, gdzie ryzyko finansowe jest bardzo wysokie. Ograniczeniem ryzyka jest polityka wynikająca z „konsensusu waszyngtońskiego”.

6. Podsumowanie

Regionalizacja i globalizacja to dwie ścieżki, które prowadzą do jednego celu, jakim jest ogólna liberalizacja gospodarki i długotrwały trend do wyrównywania warunków produkcji (konwergencji ogólnoświatowej), wprowadzenia jednej światowej waluty, co stanowi również formę „otwierania gospodarki”. Regionalizacja oznacza w uproszczeniu wzrost znaczenia stref wolnego handlu oraz innych form liberalizacji kontaktów w ramach grup krajów. Globalizacja będzie zaś prowadziła do włączenia do liberalizacji innych form współpracy, a więc czterech swobód przepływu oraz wprowadzenie wspólnej waluty. Oba procesy optymalizują użycie czynników produkcji, jakimi dysponują poszczególne kraje oraz przynoszą korzyści ich właścicielom w związku z regionalnymi różnicami kosztów ich wykorzystania.

Literatura

- Dembiński P.H., *Economic and Financial Globalization. What the Numbers Say?* UNITAR, Observatoire de la Finance, UN, New York, Geneva 2003.
- FDI Policies for Development: National and International Perspective*, World Investment Report 2003, Geneva 2003.
- Flying One Engine. A Survey of the World Economy*, „The Economist” z 20 września 2003 r.
- Lane P., Honohan P., *Will Euro Trigger More Monetary Unions in Africa?*, „Working Paper” 2000 nr 2393, Bank Światowy.
- Mateen S.A., *Challenges Euro Poses to Third World*, „Business” z 18 marca 2003 r.
- Mourmouras L.A., Arghyrou M.G., *Monetary Policy at the European Periphery. Greek Experience and Lessons for EU Candidates*, Springer Verlag, Heidelberg 2000.
- Nye Jr. J.S., *The Paradox of American Power. Why the World's Only Superpower Can't Go it Alone*. Oxford University Press 2002.
- „The Economist” z 6 września 2003 r.
- The EU, the WTO and the NAFTA. Towards Common Law of International Trade*, J.H.H. Weiler (red.), Oxford 2000.

DETERMINANTS AND INTERDEPENDENCES OF REGIONAL AND GLOBAL DEVELOPMENT AT THE BEGINNING OF 21st CENTURY

Summary

The paper synthetically presents determinants of regional and global development as well as mutual interdependences of processes which are launched there, shown at wider international background. It presents the sources enabling acceleration of dynamic of economic growth in individual regions as the result of geographic reallocation of production factors. The contents points out that regions, divided into highly developed economies, catching transition economies and underdeveloped

gions as the result of geographic reallocation of production factors. The contents points out that regions, divided into highly developed economies, catching transition economies and underdeveloped economies form a net of interdependences based on complementarity. This finding relates to interdependences between regional and global development, which is strongly stimulated by flows of the capital between the triad: Europe, Japan and USA, triad in which each of the angles is surrounded by big group of economies relying on capital and technological transfers from the core.

Relations within the triad as well as within the surrounding groups have accelerated, intensified and deepened, what was accompanied by the process of increasing the number of countries engaged in it. The scale of intensification of the processes can be measured with a simple indicator of capital transfers outside the triad. While still in 1985 the outflow of capital from the triad was estimated by UN's WIR at US\$ 587 billion, already in 2001 exceeded US\$ 4854 billion, what makes in 15 years an over 8 times rise. Inflow of capital has its requirements which embrace convertibility, exchange rate and price stabilization as well as sound state policy. This process is conditioned of will to change what is accompanied often by lack of political power to introduce required changes relies strongly on process of institutionalization of international relations.

EU is one of the most important players in this game, the activities conducted by the European Commission here are supported recently by relations established by European Central Bank, ie. CFA (Communauté Financière de l'Afrique) and Coopération Financière Africaine. America focuses on establishing Free Trade Area of Americas (FTAA), while Europe is in final phase of launching an association with MERCOSUR. Japan also does not sleep and associates with Oman, Qatar, Korea and Singapore. The whole process is aimed at acceleration of development in all three groups of countries, it is pointed at introducing world-wide regulations concerning standards, protection, social issues, hiring labor, clean technologies, protecting environment etc. All those processes are closely linked with soft elements of security in which wealth of most developed economies can be undermined by social tensions in peripheries. Same danger can be ascribed to lack of proper regulations concerning environment. Dissemination of advanced technologies crowds out use of energy and raw material consuming technologies. Finally, in interdependent cooperative world, which is in process of creation, rare and costly sources of energy can be replaced by less expensive and available ones (read: nuclear) but such a solution has to be preceded by elimination of terrorist attack on such plants. Such option of interdependent and advantageous for development shape of international relations is strongly stimulated by list of links that occurred among different groups of countries.

The paper lists eleven of them, what embrace among others capital, demographic factor, industrial production, aid money, type of specialization, protection of environment, differences in interest rates, creation of wealth, etc. The paper leads to conclusion that regionalization and globalization are two paths which both lead to the same goal which is liberalization of the world economy, which in long run his supposed to equalize the conditions of production world-wide.